

ONZE STAD, ONS CANVAS

**Creatieve regels
voor een betere
publieke ruimte**

Inhoud

Intro	6
--------------	---

De stad als testlab	10
Ruim baan voor Amsterdamse geveltuiniers	12
Wenen levert toolkits aan bewoners met groene vingers	14
In het woord ‘parkeerplaats’ zit ‘park’	16
1.500 gratis bomen voor Den Haag	18
New York stelt groene daken verplicht	20
Regeling Tijdelijke Natuur geeft flora en fauna de kans op braakliggende terreinen	22
Van parkeerplaats naar horecaterras in Rotterdam	24
In praag geen witte fietsen maar zwart straatmeubilair	26
Espresso voor €1 verbindt alle Italianen	28
In Leefstraten vind je geen auto’s maar speeltoestellen	30
Eén wijk, één maand, nul auto’s	32
Minder regels, meer veiligheid: de shared space bewijst het	34

In een freezone doet de gemeente nét iets minder moeilijk	36
Christiania is een vrijstaat met eigen wetten en regels	38
The Next Voice of the Subway	49
In Tallinn mag iedereen gratis met de bus	42
Laat maar zien dat je het beter kunt	44
Iedereen chef voor één dag	46
Ale basisbehoeften binnen handbereik in de vijftienminutenstad	48
Londen is ‘s werelds eerste National Park City	50

Waarom creatieve regelgeving?	52
Een nieuwe gereedschapskist voor de overheid	54
Gezocht: algoritmes voor de publieke ruimte	56

Colofon	60
----------------	----

Intro

Dit trend report is een aanvulling op het RAUM-programma 'Onze stad, ons canvas'. In dit programma doen we kennis op over de publieke ruimte door te onderzoeken, leren, maken, experimenteren en ervaren. Deze inzichten delen we met andere professionals die betrokken zijn bij de publieke ruimte: van makers, ontwerpers en gebruikers, tot ontwikkelaars, beleidsmakers en wetenschappers. Het thema dat deze keer centraal staat is hoe creatieve regelgeving de stad en de publieke ruimte beter (kunnen) laten functioneren.

→ Over dit programma

Ieder jaar agendeert RAUM een opgave in de publieke ruimte die van belang is voor de doelen die we ook in ons publieksprogramma nastreven: een betekenisvolle publieke ruimte waar verschillende groepen stadsbewoners zich thuisvoelen. Dat thema onderzoeken en bespreken we een jaar lang met een multimediaal programma voor stedelijke en culturele professionals. Dit report, dat we samen met het bureau voor ruimtelijke ontwikkeling Pop-Up City maakten, is het eerste onderdeel. Het hangt samen met de conferentie 'Onze stad, ons canvas' op 20 april 2023, een driedelige podcastserie in de zomer en een inhoudelijke afsluiting in ons magazine in het najaar. Het centrale thema van de tweede editie van de conferentie 'Onze stad, ons canvas' is hoe creatieve regelgeving kan zorgen voor een betere stad. Dat doen we samen met onze partners Creative Bureaucracy, STIPO, Placemaking Europe en Platform Open Cities van de Universiteit Utrecht. Daarnaast vieren we dat RAUM zes jaar bestaat. RAUM is zelf ontstaan vanuit creatief beleid vanuit de Gemeente Utrecht, die in 2016 besloot om het Berlijnplein vorm te geven vanuit 'placemaking via programmering'.

→ Creatieve regelgeving in de stad

De onzichtbare kracht van wetten en beleid sturen de manier waarop we ons bewegen op onze pleinen, straten en in de parken. Maar soms kan een ogenschijnlijk simpele regel leiden tot een nieuw of ander gebruik. Regels zijn in de meeste gevallen bedoeld om te voorkomen of te vermijden. Denk aan bankjes die zo ontworpen zijn dat er geen daklozen op kunnen slapen, speciale zones voor honden om te mogen poepen en het verbod om alcohol te drinken op straat. Daar kijken we niet naar. Dit jaar onderzoeken we hoe je met creatieve regels positief kunt bijdragen aan ontmoeting, verbinding en andere zaken die belangrijk zijn voor de samenleving en de leefbaarheid in de stad. Bijvoorbeeld de geveltuintjesregeling, de 2%-regel (die voorschrijft dat twee procent van de parkeerplaatsen in de wijk op aanvraag door de buurt

mogen worden gebruikt voor iets anders, zoals groen, een zitplek of fietsenstalling), Leefstraten, stadsterrassen waar je niet hoeft te betalen voor drankjes, of gemeentelijke audities voor straatmuzikanten. Dit trend report zet tientallen voorbeelden van slimme en creatieve regelgeving in steden van over de hele wereld in de spotlights. Beschouw het als een kookboek met simpele recepten voor een betere leefomgeving. Hiermee willen we je inspireren, met een open blik laten kijken naar beleid en regelgeving, en vooral stimuleren om zelf te onderzoeken hoe het toevoegen of juist weghalen van regels een positieve impact kan hebben op jouw straat, buurt of stad.

RAUM
Pop-Up City
 April 2023

De stad als testlab

Experimenten met creatieve regelgeving kunnen leiden tot een nieuw of ander gebruik van een plek en een betekenisvollere publieke ruimte. Maar wat maakt een goede regel? Veel succesvolle voorbeelden ontstonden als experiment in één stad en zijn inmiddels overgenomen door andere steden, of hebben tenminste die potentie. Denk aan de *shared space*, die ontstond in Nederland maar intussen ingeburgerd is in steden over

de hele wereld. Repliceerbaarheid is dan ook een belangrijk kenmerk van een goede creatieve regel. Een andere eigenschap is de *stickiness*: is de regel aanstekelijk voor een grote groep stedelingen? Een succesvolle regel is vaak een simpele, duidelijke regel met een goed verhaal. Met deze criteria als basis bespreken we in dit hoofdstuk een twintigtal aansprekende voorbeelden.

Ruim baan voor Amsterdamse geveltuiniers

Amsterdam, Nederland

Foto Pop-Up City

Geveltuinen zijn goed voor het straatbeeld, de biodiversiteit en de wateropvang. Dat beseft de Gemeente Amsterdam ook, dus maakt het ze bewoners extra gemakkelijk om een geveltuintje aan te vragen. Amsterdammers vullen een formulier in op de website van de gemeente en voegen een simpele schets bij. De volgende dag komen gemeentewerkers langs om een strook stoeptegels tegen de gevel te verwijderen en het gat te vullen met een laag potgrond. Bewoners zijn vervolgens verantwoordelijk voor aanplanten en onderhouden van het tuintje. Zij zijn daarbij wel aan een aantal regels gebonden. Er mogen bijvoorbeeld geen bomen of woekerende planten in geveltuinen worden neergezet. De Gemeente Breda pakte het geveltuinenbeleid nóg iets enthousiaster op dan Amsterdam — inwoners konden daar tot €1.500 aanvragen voor het vervangen van tegels door groen.

Wenen levert toolkits aan bewoners met groene vingers

Wenen, Oostenrijk

Foto Juan Carlos, Media Architecture

De website CityMaking stelt inwoners van Wenen in staat om ongebruikt groen om te toveren tot mini-stadsparken. Het werkt heel simpel: op de site staat een interactieve kaart met groene bolletjes die de potentiële parkjes aangeven. Na het selecteren van een bolletje worden bezoekers doorgeleid naar een stap-voor-stap-gids die hen door de aanvraagprocedure loodst. De gemeente geeft burgers de verantwoordelijkheid voor het mooi houden van de parkjes. Het parkje moet dan ook dichtbij het huis van de aanvrager liggen.

In het woord 'parkeerplaats' zit 'park'

San Francisco, Verenigde Staten

myparkingday.org

Elke derde vrijdag van september is het Park(ing) Day, een feestdag voor de publieke ruimte. Stedelingen trekken er wereldwijd op uit om parkeerplaatsen op straat voor één dag te transformeren in mini-parkjes. Designbureau Rebar uit San Francisco bedacht het evenement in 2005 om aandacht te vragen voor de hoeveelheid ruimte die parkeerplaatsen innemen in de publieke ruimte. Park(ing) Day groeide uit tot een wereldwijd fenomeen: van Dublin tot Dallas worden elk jaar opnieuw parkeerplaatsen omgetoverd tot pop-up-strand, yogastudio of terras.

Foto John Bela, Park(ing) Day

1.500 gratis bomen voor Den Haag

Den Haag, Nederland

duurzaamdenhaag.nl

De Gemeente Den Haag gaf vorig jaar maar liefst 1.500 gratis bomen weg. Inwoners vroegen deze bomen zelf aan via een speciale website. Ze konden daarbij kiezen voor verschillende typen en groottes. Elke boom werd bezorgd inclusief boompaal, boomband en dertig liter aarde. De aanvragers moesten de boom alleen nog zelf (of samen met de burens natuurlijk) een plek geven. De bomenactie richtte zich vooral op het vergroenen van privé- en gemeenschappelijke tuinen. Wilde je jouw boom planten op gemeentelijke grond, dan moest je daarvoor eerst in gesprek met de gemeente.

Foto Duurzaam Den Haag

New York stelt groene daken verplicht

Foto Brooklyn Grange

New York City, Verenigde Staten

greenroofsny.com

Als je je de daken van New York voorstelt, denk je niet direct aan groen. Maar daar brengt een wetswijziging verandering in. In de Climate Mobilization Act uit 2019 staat dat elk nieuw gebouw in New York een groen dak moet hebben. Windmolens en zonnepanelen, of een combinatie daarvan, zijn ook toegestaan. De wetswijziging maakt de skyline van New York niet alleen een stuk groener — de groene daken zorgen ook voor een koelere stad met schonere lucht en meer ruimte voor planten en dieren.

Regeling Tijdelijke Natuur geeft flora en fauna de kans op braakliggende terreinen

Foto Indebuurt Ede

Nederland

tijdelijkenatuur.nl

Er is steeds meer Tijdelijke Natuur in Nederland. Dit zijn terreinen waar de natuur vrij spel heeft, maar in een later stadium moet plaatsmaken voor bebouwing. Grondeigenaren kunnen via de Tijdelijke Natuurregeling een vergunning aanvragen voor groen op hun terrein. Hierbij krijgen zij de garantie dat de natuur weggehaald mag worden zodra er gebouwd gaat worden. Dat was eerst niet vanzelfsprekend. Het gebeurt maar al te vaak dat beschermde planten en dieren zich nestelen in een braakliggend gebied, waardoor grondeigenaren allerlei preventieve maatregelen moeten nemen, zoals netten om bomen, of in de problemen kwamen als ze eenmaal wilden bouwen. De Tijdelijke Natuurregeling neemt deze zorgen weg. De regeling verplicht grondeigenaren wel tot een ecologische inventarisatie aan het begin en einde, en het zorgvuldig opruimen van de natuur.

Van parkeerplaats naar horecaterras in Rotterdam

Rotterdam, Nederland

Foto Alliantie Hand in Hand

In 2014 lanceerde de Gemeente Rotterdam een stadsbreed experiment waarbij horecaondernemers toestemming kregen om de parkeerplaatsen voor hun deur tijdelijk om te toveren tot een terras. De gemeente keurde tien van de twaalf aanvragen goed. Dankzij vlonders werden de terrassen verhoogd, zodat ze even hoog kwamen te liggen als de aangrenzende stoepen. De regeling bleek een succes, want hij bestaat nog steeds. In de coronatijd werd de terrassenregeling versoepeld om de financiële gevolgen van de lockdowns voor eigenaren van cafés en restaurants te verlichten. In 2022 kwam daar de 'evenementenkraskaart' bij. Deze biedt ondernemers de mogelijkheid om maximaal vijf keer per jaar één dag een kleinschalig evenement (met versterkte muziek) te organiseren op het vergunde terras.

In Praag geen witte fietsen maar zwart straatmeubilair

Praag, Tsjechië

Inwoners en organisaties in Praag kunnen via het Prague Chairs and Tables Project bij de gemeente de plaatsing van losse tafels en stoelen in de publieke ruimte aanvragen. Sinds 2021 zijn de parken, pleinen en straten van Praag hierdoor flink veranderd en vooral levendiger en inclusiever geworden. Op 86 plekken staan inmiddels karakteristieke zwarte stoelen en tafels. Geen horecaterras dus waar een consumptie verplicht is, maar een publiek terras waar iedereen spontaan gebruik van mag maken.

Foto Alexandra Forejtová-Lipovská, Kreativní Praha

Espresso voor €1 verbindt alle Italianen

Foto Gabriella Clare Marino

Italië

In 1911 bepaalde de Italiaanse overheid dat espresso een essentiële levensbehoefte is, waarvan de prijs sterk gereguleerd moet worden. Dat betekent dat tot vandaag de dag een espresso in Italië niet meer mag kosten dan €1. Dankzij deze simpele wetgeving heeft zich in Italië een unieke koffiecultuur ontwikkeld waarbij jong, oud, arm en rijk 's ochtends snel een espressootje achterover tikken.

In Leefstraten vind je geen auto's maar speeltoestellen

Gent, België

leefstraat.be

In Leefstraten maakt autoverkeer tijdelijk plaats voor grasmatten, bankjes en bloemen. Leefstraten worden aangevraagd door buurtbewoners en ondersteund en gefinancierd door de gemeente. Het Gentse initiatief ontstond als antwoord op de vraag hoe een klimaatneutrale stad eruit kan zien in 2050. Niet alleen in België maar ook in Nederlandse steden verschijnen de vrolijke straten in het straatbeeld. Naast Leefstraten zijn er in Gent nu ook Leeftuinen, waarbij kwetsbare groepen inwoners samen met de gemeente een gemeenschappelijke binnenplaats tijdelijk inrichten.

Foto Gert Arijs, Leefstraat.be

Eén wijk, één maand, nul auto's

Foto Suwon City

Suwon, Zuid-Korea

ecomobilityfestival.net

Tijdens het EcoMobility World Festival was een wijk in Suwon, Zuid-Korea, het decor van een spannend experiment. Een maand lang werd het gebied hermetisch afgesloten voor auto's. In plaats daarvan werden de straten het domein van elektrische shuttlebusjes, segways, fietsen en wandelaars. Het festival was een initiatief van UN-Habitat en liet zien dat een autoloze publieke ruimte niet zo onhaalbaar is als we allemaal denken.

Minder regels, meer veiligheid: de shared space bewijst het

Drachten, Nederland

Foto Fietsberaad (CC BY-ND 2.0)

Minder regels en minder verkeersborden maken de straten veiliger. Dat vond Hans Monderman, de bedenker van de *shared space*. Hij was stellig van mening dat als je mensen dom behandelt, ze zich ook dom gedragen. Daarom pleitte Monderman voor een simpeler straatbeeld, waarbij mensen niet blindelings de verkeersborden volgen, maar wel contact móeten maken met medeweggebruikers om veilig te kunnen rijden. Met minder bewegwijzering, meende Monderman, worden mensen alerter en voorzichtiger, waardoor er uiteindelijk minder ongelukken gebeuren. Drachten was een van de eerste steden met een shared space. Inmiddels zijn er shared spaces in steden over de hele wereld, waaronder op het Domplein in ons eigen vertrouwde Utrecht.

In een freezone doet de gemeente nét iets minder moeilijk

Foto Jeroen Mirck (CC BY-NC 2.0)

Amsterdam, Nederland

In *freezones* kunnen ondernemers hun hart ophalen. Op deze plekken stimuleert de gemeente ondernemerschap en creativiteit door de regels tijdelijk te versoepelen. Zomaar een statafel op straat plaatsen? Mag zonder vergunning. Een tentoonstelling aan de weg plaatsen? Doet de gemeente ook niet moeilijk over. Amsterdam opende de eerste freezone in de Jan Evertsenstraat in 2013. Dat bleek geen succes. Daarna volgden er nog twee andere zones in de Rijnstraat en op het Osdorpplein. Die laatste bestaat nog steeds. Hier zijn al meerdere initiatieven vanuit de buurt en ondernemers georganiseerd. Zo organiseerde ING ter gelegenheid van de vernieuwing van zijn kantoorpand een feestelijke middag met muziek, een expositie met kunst uit de buurt, en sportactiviteiten rondom het plein.

Christiania is een vrijstaat met eigen wetten en regels

Kopenhagen, Denemarken

Christiania, wie kent het niet? Dit vrijstaatje midden in Kopenhagen werd gesticht in 1970, toen krakers zich vestigden in een verlaten militaire kazerne. De plek heeft zich weten los te wurmen van de Deense wet- en regelgeving. Toch gelden er een aantal eigen regels, waarvan de meest bekende het gebruik van softdrugs toestaat. Dit is tot op de dag van vandaag verboden in de rest van Denemarken. Door de jaren heen verwierf het vrijstaatje bekendheid dankzij Pusher Street, een straat waar open en bloot marijuana werd verhandeld. Maar er gelden nog meer regels in Christiania. Zo is het maken van foto's ten strengste verboden en mag er niet gerend worden. Dat zorgt voor paniek, aldus het bestuur.

Foto rminedaisy

The Next Voice of the Subway

New York City, Verenigde Staten

mta.info

Foto Metropolitan Transportation Authority of the State of New York

In New York word je niet zomaar straatmuzikant — je moet eerst op auditie bij MTA MUSIC, een speciale afdeling van het New Yorkse openbaarvervoerbedrijf. Een professionele jury beoordeelt de muzikanten op criteria zoals kwaliteit (niet onbelangrijk), diversiteit en geschiktheid voor het grote publiek. Deze strenge procedure zorgt ervoor dat de New Yorkse metro een echt platform voor talentontwikkeling is. Muzikanten die het in de Subway gemaakt hebben, kunnen niet zelden rekenen op een (inter)nationale carrière. Ook Brussel doet aan audities voor straatartiesten. De Dienst Cultuur organiseert elk jaar een serie audities voor aanstormend talent.

In Tallinn mag iedereen gratis met de bus

Foto Ralf Roletschek

Tallinn, Estland

Sinds 2011 biedt Tallinn gratis openbaar vervoer aan voor alle inwoners. Dit initiatief heeft als doel om de mobiliteit te verbeteren en tegelijkertijd de milieuvervuiling en het verkeer in de stad te verminderen. Het beleid heeft de stad stukken aantrekkelijker gemaakt voor zowel inwoners als bezoekers, waardoor het toerisme en de economie een vlucht hebben genomen. Het succes van de gratis overregeling heeft ertoe geleid dat andere steden vergelijkbare maatregelen overwegen of al hebben geïmplementeerd.

Laat maar zien dat je het beter kunt

Bewoners zien zelf vaak het beste hoe iets in hun wijk beter kan. Met de Right to Challenge kunnen zij de overheid 'uitdagen' om taken over te nemen als ze denken dat zij het zelf efficiënter, goedkoper of kwalitatief beter kunnen. De overheidsinstantie is vervolgens verplicht dit aanbod in overweging te nemen. Als na onderzoek blijkt dat burgers de taak inderdaad beter kunnen uitvoeren, gaat een deel van het overheidsbudget naar hen. Welke taken openstaan voor een challenge, is aan de overheid zelf. Een mooi voorbeeld van deze regeling is de Rotterdamse Schepenstraat, waar bewoners de volledige herinrichting van hun straat van de gemeente overnamen en daarnaast acht plantsoenen in zelfbeheer namen.

Foto Frank de Ro, ROMagazine

Iedereen chef voor één dag

Foto Restaurant Day

Helsinki, Finland

Op Restaurant Day mag elke inwoner van Helsinki overal in de stad legaal een restaurant runnen. Van hamburgers in de woonkamer en champagne in een luchtballon tot cupcakes in een buurtpark en lasagne op een ongebruikte spoorweg — de Helsinkiërs bedenken de origineelste menu's op de origineelste locaties. Hoewel Restaurant Day inmiddels wordt aangeprezen in de officiële toeristenfolders, begon Timo Santala het evenement bij wijze van protest. Toen hij in 2011 samen met twee vrienden een mobiele fietsbar wilde openen, hield strenge regelgeving hem tegen. De drie namen het heft in eigen handen en organiseerden zonder toestemming van de autoriteiten de eerste Restaurant Day. Intussen vindt het evenement vier keer per jaar plaats in steden over de hele wereld.

Alle basis-behoefte binnen handbereik in de vijftienminutenstad

Foto Les Corpographes

Parijs, Frankrijk

Het idee van de vijftienminutenstad is sinds de coronapandemie onverminderd populair. De Parijse burgemeester Anne Hidalgo maakt het concept speerpunt van haar beleid om de Franse hoofdstad te verduurzamen. Het idee van de vijftienminutenstad is betrekkelijk simpel: binnen een straal van vijftien minuten moet iedere Parijzenaar toegang hebben tot zijn of haar basisbehoeften. Denk aan winkels, scholen en gezondheidszorg. De vijftienminutenstad heeft een sturende invloed op het beleid van de lokale overheid met betrekking tot mobiliteit en stedenbouw: de auto wordt ingeruild voor lopen en fietsen, wijken worden verdicht en gebouwen en bestemmingsplannen worden multifunctioneler. Dit heeft positieve effecten op het gebied van duurzaamheid en leefbaarheid.

Londen is 's werelds eerste National Park City

Londen, Verenigd Koninkrijk

nationalparkcity.london

Foto Tj Holowaychuk

National Park City is een wereldwijde beweging die zich richt op het vergroenen, gezonder en duurzamer maken van steden. In 2019 werd Londen uitgeroepen tot 's werelds eerste National Park City, gevolgd door Adelaide in 2021. Op de website van National Park City staat een stappenplan dat steden kunnen volgen als ze als National Park aangeschreven willen worden. Hiervoor moeten zij zich toewijden aan het vergroenen van de stad, het beschermen van de natuur en het stimuleren van duurzaamheid in de stad. Het beleid in Londen werpt zijn vruchten af: de bever staat op het punt om zich te vestigen in de stad.

Waarom creatieve regelgeving?

De toegenomen complexiteit in de wereld vraagt om een flexibeler houding van de overheid. Tegelijkertijd worstelen steden met problemen zoals sociale ongelijkheid, vervuiling en een gebrek aan sociale cohesie. Nieuwe experimenten met creatieve regelgeving kunnen de publieke ruimte slimmer, socialer en groener maken.

Een nieuwe gereedschapskist voor de overheid

In de afgelopen decennia veranderde de wereld in een *global village* — een dorp waarin iedereen binnen een paar kliks met elkaar is verbonden. Maar de sterk toegenomen verwevenheid heeft een prijs. Een oorlog die vorig jaar 2.500 kilometer verderop uitbrak, laat dit jaar de energierekening exploderen. Een idee dat vandaag in Silicon Valley wordt bedacht, kan morgen de woningmarkt in Utrecht verstoren. Het gevolg is dat beleid steeds vaker achter de grillige realiteit aanhobbelt. De tijd van de grote publieke werken, zoals het droogleggen van de Flevopolder, de aanleg van de Deltawerken en de ruilverkaveling ligt achter ons. Grootschalige projecten, langetermijnvisies en masterplannen maken plaats voor slim bijsturen, problemen fixen en pleisters plakken. Top-down maakt plaats voor bottom-up, centraal maakt plaats voor decentraal, publiek verschuift naar privaat. Een aanzienlijk deel van de taken die ooit bij de centrale overheid lagen, zijn overgenomen door provincies, gemeenten, bedrijven en soms zelfs burgers. De versplintering van de macht heeft als gevolg dat

verandering steeds vaker tot stand komt in flexibele gelegenheidscoalities en -samenwerkingen, waarin de overheid slechts één van de partijen is en hard moet werken om anderen te enthousiasmeren en dingen voor elkaar te krijgen. Ruimtelijke ordening is daarvan een treffend voorbeeld. Burgers hebben anno 2023 toegang tot alle informatie die in de wereld beschikbaar is, willen graag gezien worden en meepraten, en beschikken over communicatiekanalen met een groot potentieel bereik. Zo kan een plan om ergens windmolens te plaatsen te maken krijgen met een protestbeweging van jewelste.

Beleid wordt een spel van manoeuvreren en hordelopen, waarin de overheid steeds moet kijken welke inzet van middelen die zij tot haar beschikking heeft, effectief is: stimuleren, communiceren, wetten maken, handhaven, subsidiëren of afstemmen. Om beter om te gaan met deze nieuwe realiteit, heeft de overheid behoefte aan een nieuwe gereedschapskist, waarin ruimte is voor creativiteit, experiment en *out of the box*-denken. Ontwerp dat tot een eindbeeld leidt, maakt plaats voor een proces waarin draagvlak wordt gezocht. Grote budgetten voor publieke investeringen maken plaats voor publiek-private samenwerkingen, waarin verschillende partijen meedoen en -betalen. Waar de overheid eerst vooral dijken aanlegde tegen overstroming, doet ze nu tegelijkertijd een beroep op huishoudens om zelf tegels uit hun tuin te halen. Dat vergt een creatievere, flexibeler houding dan voorheen.

Gezocht: creatieve algoritmes voor de publieke ruimte

Een manier om vanuit overheidswege het functioneren van stad en publieke ruimte te beïnvloeden is experimenteren met regelgeving. Een heel pakket van geschreven en ongeschreven wetten, regels en verordeningen stuurt de manier waarop we ons gedragen in het publieke domein, hoe we onze pleinen, straten en parken gebruiken, en of en hoe we elkaar ontmoeten. Soms kan een ogenschijnlijk simpele regel leiden tot een nieuw of ander gebruik van de publieke ruimte. Zo moeten honden binnen de bebouwde kom aangelijnd zijn, maar in een losloopzone niet. Op sommige pleinen is het verboden om alcohol te drinken. En spullen op straat verkopen is niet toegestaan, behalve op Koningsdag — dan knijpt de overheid een oogje dicht.

Je zou regelgeving voor de publieke ruimte kunnen vergelijken met de algoritmes die techbedrijven gebruiken om ons gedrag op sociale media, de virtuele publieke ruimte, te beïnvloeden, en te sturen wie we ontmoeten en welke informatie we voorgeschoteld

krijgen. Het belangrijkste doel van deze algoritmes is om de gebruiker *hooked* te maken — in andere woorden: de honger naar informatie aanwakkeren. Ze zorgen er mede voor dat de gemiddelde Nederlander zo'n zes uur per dag aan het scherm gekluisterd zit. Aandacht is het nieuwe goud, want aandacht levert inkomsten op voor de Meta's, RTL's en Netflixen van deze wereld. Deze platforms zijn een geduchte concurrent voor de publieke ruimte. Elke minuut meer in een virtuele publieke ruimte is immers een minuut minder in de fysieke publieke ruimte. Maar deze ontwikkeling speelt al langer dan we denken. De opkomst van de televisie in de jaren vijftig legde de basis voor een 'binnencultuur', die dankzij digitale media alleen maar groter is geworden. "Vroeger zat iedereen na het werk in z'n voortuin en leek de straat wel een camping, nu sluit iedereen zichzelf in huis op," aldus een bewoner van een oude volkswijk in Amsterdam-Noord.

Het gevecht om aandacht van de 'consument' is niet het enige waar de publieke ruimte onder te lijden heeft. De massale opkomst van de auto in de jaren zestig zorgde ervoor dat de straten in steden ingrijpend veranderden. Stadspleinen werden afgewaardeerd tot parkeerterreinen en buitenspelen was voor kinderen ineens een gevaarlijke bezigheid. Pas vrij recent zijn stadsbesturen begonnen met het terugdringen van de dominantie van de auto. Maar ook ontwikkelingen zoals de opkomst van de flitsbezorger, elektrische fiets en

koptelefoons met *noise cancelling* zorgen voor een minder aantrekkelijke publieke ruimte. In plaats van verblijfs- en ontmoetingsplekken zijn straten en pleinen nog meer dan voorheen doorvoerkanalen voor haastige stedelingen, die onderweg zijn van binnenruimte A naar binnenruimte B.

De publieke ruimte staat onder druk, maar is tegelijkertijd crucialer dan ooit. In een tijd waarin bijna iedereen binnen de wanden van zijn eigen filterbubbel beweegt en een gepersonaliseerde versie van de wereld krijgt voorgeschoteld, biedt de publieke ruimte een werkelijkheid die voor iedereen hetzelfde is. Gemeenschappelijkheid vormt de basis voor ontmoeting, empathie en sociale cohesie. Onderzoek wijst zelfs uit dat hondenbezitters een grotere kans op een relatie hebben, omdat ze tijdens het uitlaten andere hondenbezitters tegenkomen en dus een laagdrempelige reden hebben om een gesprekje aan te knopen. En tijdens een gemeenschappelijke traditie zoals oud en nieuw durven onbekenden elkaar op straat ineens aan te spreken en een gelukkig nieuwjaar te wensen. De grote uitdaging voor stedelijke professionals is om te komen met creatieve ‘algoritmes’ die ons even *hooked* maken aan de publieke ruimte als aan TikTok of Instagram. Om nieuwe (tijdelijke) regels te introduceren, of ze juist weg te laten, in de hoop onze gemeenschappelijke werkelijkheid te vergroten — en daarmee de kans op sociale interactie. Want de publieke ruimte mag best weer wat menselijker.

Colofon

Een publicatie van

RAUM

Pop-Up City

Concept en inhoud

Pop-Up City

Redactie

Jeroen Beekmans (hoofdredactie), Joop de Boer, Donica Buisman,
Eline Kuijpers, Nynke van Spiegel

Vormgeving

Pop-Up City

Speciale dank aan

Jesse Jörg, Suzanne Potjer, Jorne Visser

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van RAUM worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan. Daarnaast zijn alle redelijke pogingen ondernomen om de eigenaars van de auteursrechten te identificeren. Eventuele fouten of omissies die onder de aandacht van RAUM zijn gebracht, zullen in volgende edities worden gecorrigeerd.

**ONZE STAD,
ONS CANVAS**
2023

raumutrecht.nl